

14. 5. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nový mechanismus řešení sporů ze zahraničních investic posvěcen ze strany Soudního dvora EU

Dne 30.4.2019 vydal Soudní dvůr Evropské Unie („SDEU“ nebo „Soudní dvůr“) s napětím očekávaný posudek k otázce souladu Komplexní hospodářské a obchodní dohody mezi Kanadou a Evropskou unií a jejími členskými státy (dále jen „CETA“) s právem EU, pokud jde o ustanovení této dohody týkající se řešení sporů mezi zahraničním investorem a státem (dále jen „posudek CETA“)[1].

Mechanismus řešení sporů mezi investorem a státem zakotvený v CETA se totiž jednoznačně odchyluje od tradičního přístupu (který představují ad hoc arbitráže) a zřizuje stálý tribunál vycházející ze zásad soudních systémů. Soudní dvůr v posudku CETA potvrzuje slučitelnost tohoto mechanismu s primárním právem Unie. V kontrastu s předchozím (pro mnohé šokujícím) rozsudkem ve věci Achmea je posudek CETA výrazem snahy najít rovnováhu mezi požadavkem na ochranu autonomie právního řádu EU a zároveň možností EU uplatňovat efektivní zahraničně-obchodní politiku.

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ VYCH & PARTNERS

Autonomie právního řádu EU (srovnání s případem ve věci Achmea)

SDEU se tak v posudku CETA principiálně opírá o stanovisko generálního advokáta Pota a tudíž nepřebírá dramatický scénář jako v případě Achmea[2]. V případě Achmea se SDEU naopak od stanoviska generálního advokáta Watheleta významně odchýlil a dovodil, že ustanovení bilaterální dohody na ochranu investic („BIT“) mezi Nizozemím a Slovenskem, která zakládají rozhodčímu tribunálu stojícímu vně institucionálního a právního rámce Unie pravomoc aplikovat a vykládat právo EU, ohrožují autonomii právního řádu EU a jsou tak s právem EU neslučitelná.

V případě Achmea, jakož i v posudku k CETA, Soudní dvůr vyslovil, že mezinárodní dohoda, která počítá s vytvořením soudu pověřeného výkladem jejich ustanovení, jehož rozhodnutí budou pro Unii závazná, je s unijním právem slučitelná pouze pod podmínkou, že neohrozí autonomii právního řádu EU.

Jak to, že v jednom případě tedy SDEU potvrzuje slučitelnost mechanismu řešení sporů stojící vně Unie s právem EU a ve druhém dovozuje ohrožení autonomie právního řádu EU? Rozdíl v obou těchto případech nemusí být na první pohled zřejmý. Když se však blíže zamyslíme nad základními principy fungování EU a spolupráce jejich členských států, je tento rozdíl v názorech SDEU opodstatněný.

V případě Achmea se totiž jednalo o dva členské státy EU, které svěřily pravomoc aplikovat a vykládat právo EU rozhodčímu tribunálu stojícímu vně právního řádu EU, a to v rozporu se základní zásadou vzájemné důvěry, kterou jsou členské státy EU povinny mezi sebou cítit a dodržovat. Zásada vzájemné důvěry ukládá každému členskému státu EU, aby vycházel z toho, že všechny ostatní členské státy dodržují unijní právo. Tato zásada se přitom ve vztazích mezi EU a třetími státy neuplatní, takže je logické, že se EU a Kanada dohodly na hmotných i procedurálních pravidlech ochrany svých investorů investujících na území druhé strany. Tribunál CETA nadto, na rozdíl od rozhodčího soudu dle holandsko-slovenské BIT, nebude mít pravomoc při rozhodování sporů aplikovat či závazně vykládat právo EU ani právo členských států, ale při rozhodování bude aplikovat dohodu CETA, jakož i další normy mezinárodního práva aplikovatelné mezi Kanadou a EU. Tribunál CETA tak bude moci posuzovat právo EU či právo členských států pouze jako otázku skutkovou, přičemž CETA zajišťuje, aby i v tomto případě byl tribunál povinen řídit se výkladem SDEU či převažujícím výkladem práva v členských státech. Je tedy zřejmé, že tribunál CETA nebude mít pravomoc položit SDEU ani předběžnou otázku. Samotný SDEU, jiné instituce EU ani členské státy EU naopak nebudou povinny řídit se takovým posouzením práva EU či práva členského státu ze strany tribunálu CETA. Dle SDEU autonomie právního řádu EU nebude ohrožena i vzhledem ke skutečnosti, že tribunál CETA nebude moci zrušit napadené opatření státu či požadovat uvedení práva státu do souladu s dohodou CETA, ani uložit sankci, může „pouze“ uložit státu povinnost uhradit zahraničnímu investorovi určitou částku jako náhradu škody. Tribunál CETA však nebude mít pravomoc zpochybnit (demokraticky učiněná) opatření státu vydaná na ochranu veřejné bezpečnosti, zdraví a života, životního prostředí, ochrany základních práv apod.

Zásada rovného zacházení (srovnání s případem ve věci Achmea)

V návaznosti na rozsudek v případě Achmea bylo při projednávání posudku CETA poukazováno i na obavy z nerovného zacházení, kdy investoři z členských států investující v EU nadále dle Achmea nemohou napadnout unijní opatření před investičními tribunály stojícími vně institucionálního a právního řádu EU, kdežto kanadští investoři investující v EU tak učinit mohou. V této souvislosti však SDEU logicky poznamenal, že v tomto případě je třeba srovnávat postavení kanadských investorů investujících v EU a investorů z EU investujících v Kanadě, přičemž obě tyto skupiny jsou, pokud jde o přístup k tribunálu CETA, v rovném postavení.

Požadavek efektivity unijního práva

Pokud nadále upustíme od srovnávání s případem Achmea, tak další (opět ne příliš logickou) otázkou předkladatelů posudku bylo, zda mechanismus řešení sporu v CETA nenarušuje požadavek efektivity unijního práva v oblasti ochrany hospodářské soutěže. Tribunál CETA totiž může přiznat kanadskému investorovi náhradu škody v případě, kdy mu Komise či příslušný orgán členského státu EU zjevně neoprávněně uloží pokutu. Tato náhrada by tak mohla zbavit uloženou pokutu jejích účinků. SDEU však (nepřekvapivě) dovedl, že tato skutečnost neohrožuje efektivitu práva EU na ochranu hospodářské soutěže, neboť pokud bylo rozhodnutí o pokutě vydáno zcela neoprávněně může být zrušeno i skrze nápravné instituty samotného práva EU.

Právo na přístup k nezávislému soudu

SDEU konečně potvrdil, že mechanismus řešení sporů v CETA neporušuje ani právo na přístup k nezávislému soudu garantované Listinou základních práv EU. Tento závěr nemůže být dle SDEU popřen tím, že tribunál CETA je ve své podstatě hybridním mechanismem spojujícím prvky soudu, jakož i tradičního rozhodčího tribunálu. SDEU nezávislost tribunálu CETA opírá o skutečnost, že se bude jednat o stálý rozhodčí tribunál, kdy jeho členové budou jmenováni na příslušné funkční období a budou rozhodovat v tříčlenných senátech (státní příslušník EU, státní příslušník Kanady a státní příslušník třetí strany) jmenovaných na rotačním základě, což má zajistit náhodnost a nepředvídatelnost jejich složení. Členové tribunálu nemohou od nikoho přijímat pokyny k rozhodování (v této souvislosti je přímo v CETA odkazováno na pravidla Mezinárodní advokátní komory - IBA, které budou muset členové dodržovat), jsou neodvolatelní (resp. odvolatelní pouze v případech jako je porušení povinnosti nepřijímat od nikoho pokyny k rozhodování či zákazu střetu zájmů) a pobírají platové ohodnocení úměrné významu funkcí, které vykonávají. Řízení je dvouinstanční, kdy odvolací tribunál bude zajišťovat soudržnost rozhodnutí tribunálu v prvním stupni. Příslušnost tribunálu bude obligatorní jak pro žalovaný stát, tak pro žalujícího zahraničního investora. V souvislosti s právem na přístup k nezávislému soudu pak SDEU výrazně akcentoval a posuzoval zejména možnost přístupu fyzických osob a malých a středních podniků k tribunálu CETA. Je totiž nechvalně obecně známé, že investiční arbitráže patří vůbec mezi ty nejdražší právní spory a dovolit si vést takový spor proti hostitelskému státu tak de facto mohou pouze ti „nejzámožnější“ investoři. S cílem částečného snížení finanční zátěže sice CETA umožňuje dát projednat spor i pouze jedinému členovi tribunálu, jelikož by s tím však žalovaný stát musel souhlasit, je dle SDEU důležité, aby bylo co nejdříve naplněno i prohlášení v rámci CETA, že budou zavedena doplňková pravidla zaměřená na snížení této finanční zátěže (upravující např. i možnost veřejného spolufinancování žalob malých a středních podniků).

Důvody zavedení nového mechanismu řešení sporů v CETA

Tradiční systém řešení sporů z investic mezi zahraničními investory a hostitelskými státy skrze ad-hoc rozhodčí řízení je již delší dobu pod palbou silné kritiky, jak ze strany části veřejnosti, tak samotné EU, a to z důvodů nedostatečné transparentnosti, legitimacy, konzistentnosti v rozhodování či absence revizních mechanismů. Proto Evropská unie v posledních letech bojuje za vytvoření stálého mezinárodního investičního soudu, který by rozhodoval spory mezi investory a státy podle všech současně existujících BIT. Jednání států na mezinárodní úrovni již k této otázce aktuálně probíhají (v rámci UNCITRALU a jeho Pracovní skupiny III). Jelikož je však tato multilaterální cesta přirozeně zdoluhavá, tak EU v posledních letech prosazuje jako jakýsi hybridní mezičlánek v dosažení uvedeného cíle zřízení alespoň bilaterálních stálých investičních tribunálů rozhodujících spory podle Unii uzavřených dohod o volném obchodu. Jedná se tedy o jakýsi kompromis mezi ad hoc arbitráží a mezinárodním soudem. Obdobný mechanismus řešení investičních sporů najdeme také v dohodách o volném obchodu mezi EU a Singapurem či EU a Vietnamem, přičemž EU má nyní od SDEU zelenou je začlenit i do chystaných dohod o ochraně investic s Japonskem a Čínou.

Závěr

Po vydání kladného stanoviska SDEU k mechanismu řešení sporů v rámci CETA si tak mnozí oddechli, a to zejména zástupci Komise EU intenzivně prosazující reformu stávajícího systému řešení sporů ze zahraničních investic v globálním měřítku. Negativní stanovisko SDEU by totiž mělo závažné důsledky pro zahraniční a obchodní politiku EU. Důležitost posudku CETA tedy výrazně převyšuje samotný mechanismus řešení sporů stanovený v rámci dohody CETA. Jeho závěry jsou důležitým krokem ke stanovení modelu, který bude konzistentní se strukturálními principy právního řádu EU, avšak který bude možné aplikovat ve všech obchodních dohodách mezi EU a třetími státy.

Mgr. Zuzana Gajdošová, LL.M.,
advokátka

[Advokátní kancelář Vych & Partners, s.r.o.](#)

Lazarská 11/6
120 00 Praha 2

Tel.: +420 222 517 466
Fax: +420 222 517 478
e-mail: office@ak-vych.cz

[1] Posudek pléna SDEU 1/17 ze dne 30. dubna 2019

[2] Rozsudek SDEU ve věci C-284/16 ze dne 5. března 2018

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Zákon Lugového: jak Rusko přepisuje pravidla mezinárodních arbitráží](#)
- [Novelizace nařízení EU o odlesňování \(EUDR\)](#)
- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)